บทคัดย่อ

เจารปัญจาศิกาเป็นกวีนิพนธ์สันสกฤตที่แสดงศฤงคารรสหรือรสรักได้อย่างซาบซึ้งน่าประทับใจ กวีพิลหณะผู้มีชีวิตอยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ 11 พรรณนาความงามของเจ้าหญิงผู้เป็นที่รัก และเหตุการณ์ที่ประทับอยู่ในความทรงจำด้วยภาษาที่ไพเราะ ชัดเจน และอ่อนหวาน แสดงถึงความรักอันร้อนแรง กอปรด้วยอารมณ์สะเทือนใจ และความรู้สึกลึกซึ้ง ทำให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นภาพและเกิดอารมณ์ร่วมในประสบการณ์เหล่านั้น นอกจากนี้ เจารปัญจาศิกายังสะท้อนให้เห็นคติความเชื่อและลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของอินเดียโบราณด้วย

Abstract

Câurapañcâśikâ is regarded as one of the Sanskrit lyrics that excels in expressing śṛñgârararasa or the mood of passionate love. Bilhaṇa, the poet who lived in 11th century, described in details the beauty of his beloved princess and their secretive mutual relationship with flowing, distinct, and impressive words that enable readers to visualize as well as be moved by his emotional love experiences. Moreover, this lyric also gives us glimpses of interesting beliefs and other cultural aspects of India in the past.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เจารปัญจาศิกา : ลำนำรัก 50 บทของพิลหณะ
Câurapañcâsikâ : Fifty Stanzas on Secret Love Attributed to Bilhaṇa

*ทัศนีย์ สินสกุล**

ประวัติของกวีนิพนธ์

เจารปัญจาศิกาเป็นกวีนิพนธ์ประเภทลำนำซึ่งมีชื่อในภาษาสันสกฤตว่า **ขณฺฑกาวฺย** แปลว่า กวีนิพนธ์บทสั้น ๆ ลักษณะสำคัญของขัณฑกาพย์คือ การพรรณนาธรรมชาติผสมผสานกับความรักด้วยภาษาที่ไพเราะเป็นพิเศษ

เจารปัญจาศิกาเป็นลำนำรักที่แพร่หลายมาก จึงมีต้นฉบับมากมาย ฉบับที่มีชื่อเสียงคือฉบับของแคว้นแคชเมียร์ (หรือฉบับภาคเหนือ) กับฉบับอินเดียใต้ (หรือฉบับภาคใต้) ทั้งสองฉบับให้ชื่อเรื่องว่า **พิลฺหณกาวฺย - กวีนิพนธ์ของพิลหณะ** อรรถกถาจารย์ของทั้งสองฉบับได้กล่าวตรงกันว่า พิลหณะประพันธ์ลำนำรักเรื่องนี้เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความรักของเขาที่มีต่อเจ้าหญิงองค์หนึ่ง ซึ่งเป็นความรักที่ต้องซ่อนเร้น เมื่อพระราชาทรงทราบ ได้มีรับสั่งให้นำตัวเขาไปประหารชีวิต ในขณะที่รอการประหารพิลหณะได้ประพันธ์วสันตติลกาฉันท์ 50 บท แต่ละบทขึ้นต้นด้วยคำว่า **อทฺยาปิ - แม้กระทั่งวันนี้** พรรณนาถึงฉากรักในอดีตเจ้าหญิงผู้เป็นที่รัก ความปรารถนาอันเร่าร้อน และความบันเทิงสุขในรสรักอย่างละเอียดลออ ด้วยภาษาที่ไพเราะ ก่อให้เกิดอารมณ์และความซาบซึ้งใจเป็นอย่างยิ่ง จนทำให้พระราชาทรงบังเกิดความเห็นพระทัย จึงพระราชทานอภัยโทษ และทรงยกเจ้าหญิงให้เป็นคู่อภิเษกของเขา[1]

แม้ว่าเนื้อเรื่องในฉบับทั้งสองจะตรงกัน แต่ชื่อของเจ้าหญิงนั้นไม่ตรงกัน อรรถกถาจารย์ของฉบับแคว้นแคชเมียร์ระบุว่า เจ้าหญิงทรงพระนามว่า จันทรเลขา[2] เป็นราชธิดาของพระเจ้าวีรสิงห์แห่งแคว้นมหิลปัตตนะ ฉบับอินเดียใต้ระบุว่า เจ้าหญิงทรงพระนามว่า ยามินีปูรณติลกา เป็นราชธิดาของพระเจ้ามัทนาภิรามแห่งแคว้นปัญจาละ ส่วนราม ตรรกวาคีศ ภัฏฏาจารย์ ผู้มีชีวิตอยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้เขียนอรรถกถายืนยันว่าเจารปัญจาศิกาเป็นคำประพันธ์ของเจ้าชายสุนทรแห่งแคว้นเจารปัลลี เพื่อวิงวอนต่อเจ้าแม่กาลิกาหรือเจ้าแม่กาลี เมื่อพระองค์ถูกพระเจ้าวีรสิงห์ตรัสสั่งให้ประหารชีวิตในฐานที่ลอบรักกับเจ้าหญิง

---

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[1] A.B. Keith, **A History of Sanskrit Literature** (Delhi: Oxford University Press, 1973), p. 188.

[2] **เป็นนามเดียวกับเจ้าหญิงแห่งแคว้นกรหาฏะที่อภิเษกสมรสกับพระเจ้าวิกรมาทิตย์ที่** 6 (Miller 1987 : 3)

วิทยา ราชธิดา เมื่อพระราชาได้สดับคำวิงวอนนั้น เจ้าแม่กาลิกาก็เข้าดลพระทัยให้ยอมอภัยและยกเจ้าหญิงให้เป็นคู่อภิเษกของเจ้าชาย กวีนิพนธ์ภาษาเบงคาลีเรื่องวิทยาสุนทรของภรตจันทร์ กวีในราชสำนักของพระเจ้ากฤษณจันทรในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ก็ได้พรรณนาถึงความรักของเจ้าหญิงวิทยากับเจ้าชายสุนทรไว้เช่นนี้เหมือนกัน[3]

ในส่วนชื่อของกวีนิพนธ์นั้น แม้ชื่อที่ว่า **เจารปัญจาศิกา** จะมีคำแปลตามรูปศัพท์ว่า กวีนิพนธ์ 50 บทของโจร แต่เซอร์โมเนียร์ โมเนียร์-วิลเลียมส์ (Sir Monier Monier-Williams) ก็ได้ระบุว่า เจารปัญจาศิกาเป็นชื่อย่อของ **เจารีสุรตปัญจาศิกา** ซึ่งแปลตามรูปศัพท์ได้ว่า กวีนิพนธ์แห่งความรักที่เร้นลับ 50 บท หรือ ลำนำรัก 50 บทของเจ้าหญิงแห่งราชวงศ์จาโปตกฏะ[4] ฉบับของแคว้นคุชราต (หรือฉบับภาคตะวันตก) ก็มีระบุไว้เหมือนกันว่า เจ้าหญิงผู้เป็นชู้รักของกวีในเจารปัญจาศิกานั้น เป็นเจ้าหญิงองค์หนึ่งแห่งราชวงศ์เจาราซึ่งก็คือเจาฑา หรือจาโปตกฏานั่นเอง[5]

ด้วยเหตุนี้ คำว่า **เจาร** ในเจารปัญจาศิกาจึงน่าจะหมายถึงเจ้าหญิงแห่งราชวงศ์เจาราหรือจาโปตกฏา หรือบางทีจะหมายถึงเจ้าชายสุนทรแห่งแคว้นเจารปัลลี มากกว่าที่จะหมายถึงโจรธรรมดา และนิยายรักเรื่องนี้คงจะเป็นที่แพร่หลายมาก พิลหณะจึงได้นำเค้ามาประพันธ์เป็นกวีนิพนธ์ เพราะตามชีวประวัติของพิลหณะซึ่งเขาได้เขียนไว้ในสรรคสุดท้ายของมหากาพย์เรื่อง **วิกฺรมางฺกเทวจริต** นั้นไม่ปรากฏว่า เขามีสัมพันธ์รักกับเจ้าหญิงองค์ใด[6] อาจเป็นได้ว่าการที่พิลหณะใช้สรรพนาม อหมฺ - ข้า ในกวีนิพนธ์ ทำให้เกิดความเข้าใจว่า คำว่า **เจาร** ในชื่อนั้นบ่งถึงโจรและหมายถึงตัวกวีเองด้วย จึงทำให้เกิดมีตำนานขึ้นอย่างที่ได้เล่าไว้แต่ต้น

ประวัติของกวี

พิลหณะเป็นกวีเอกแห่งแคว้นแคชเมียร์และมีชีวิตอยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ 11 ซึ่งเป็นยุคที่แคว้นแคชเมียร์มีชื่อเสียงโด่งดังทางด้านวรรณคดีและวิทยาศาสตร์[7] พิลหณะได้เขียนเล่าชีวประวัติของเขาไว้ในสรรคที่ 18 ซึ่งเป็นสรรคสุดท้ายของมหากาพย์เรื่องวิกรมางกเทวจริตว่า เขาเกิดที่หมู่บ้านโกณมุขใกล้เมืองประวรปุระแถบเชิงเขาหิมาลัย เป็นบุตรของพราหมณ์ผู้ทำพิธีอัคนิโหตระชื่อเชษฐกลศะ กับนางพราหมณีนาคเทวี พิลหณะได้ศึกษาคัมภีร์พระเวท ตำราไวยากรณ์ และประพันธศาสตร์ ประมาณปี ค.ศ. 1065 เขาได้ออกจากแคว้นแคชเมียร์ในรัชสมัยของพระเจ้ากลศะ (ค.ศ. 1064-1088) และได้ท่องเที่ยวไปเกือบทั่วประเทศ

---

[3] M. Winternitz, **A History of Indian Literature,** Vol. III. pt. 1. trans. Subhadra Jha 2nd ed. (Delhi: Motilal Banarsidass, 1977), fn. 1, pp. 150-151.

[4] Sir Monier Monier-Williams, **A Sanskrit-English Dictionary** (London: Oxford University Press, 1970), p. 403.

[5] Winternitz, **A History of Indian Literature,** 3.1: 150.

[6] Keith, **A History of Sanskrit Literature,** p. 188.

[7] Winternitz, **A History of Indian Literature,** 3.1: 63.

อินเดีย เช่นที่เมืองมธุรา ประยาค และพาราณสี ในที่สุดก็ได้เป็นกวีในราชสำนักของพระเจ้าวิกรมาทิตย์ที่ 6 แห่งราชวงศ์จาลุกยะ ผู้ครองแคว้นกัลยาณะในระหว่างปี ค.ศ. 1076-1127 พิลหณะได้ประพันธ์มหากาพย์เรื่อง วิกรมางกเทวจริตซึ่งมีเนื้อหาเป็นทำนองตำนาน[8] ประวัติราชวงศ์จาลุกยะโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นพระราชประวัติของพระเจ้าวิกรมาทิตย์ที่ 6 เพื่อสดุดีพระองค์ ทำให้เขาได้รับตำแหน่ง **"วิทยาบดี"** เป็นรางวัล แต่กล่าวกันว่าในช่วงหลัง พระเจ้าวิกรมาทิตย์ที่ 6 ไม่พอพระทัยในการกระทำบางอย่างของพิลหณะ จึงทรงริบทรัพย์สมบัติและทรงเนรเทศเขาออกจากราชสำนัก[9]

นอกจากวิกรมางกเทวจริตแล้ว เชื่อกันว่าพิลหณะได้ประพันธ์ลำนำรักเรื่องเจารปัญจาศิกาด้วย มีผู้นำบทประพันธ์ของเขามารวมไว้ในหนังสือรวมบทกวีนิพนธ์หลายเล่ม[10]

ฉันทลักษณ์

ฉันท์ที่พิลหณะใช้ประพันธ์เจารปัญจาศิกา คือ วสันตติลกา หรือที่ไทยนำมาปรับใช้และเรียกว่า วสันตดิลก 14 ตามรูปคำ **วสนฺตติลกา** เป็นคำสมาสระหว่าง วสนฺต กับ ติลกา และมีคำแปลตามรูปศัพท์ว่า อาภรณ์แห่งฤดูใบไม้ผลิ ตามลักษณะฉันท์ วสันตติลกาเป็นฉันท์ประเภทวฤตตะ[11] ชนิด 14 พยางค์ คือบทหนึ่งมี 4 บาท และบาทหนึ่งมี 14 พยางค์[12]

จังหวะของพยางค์หรือที่เรียกว่า **คณะ** ของวสันตติลกาฉันท์ มีดังนี้

ต | ภ | ช | ช | ค | ค
--u | -uu | u-u | u-u | - | -[13]

ในการอ่านจะเว้นวรรคตรงพยางค์ที่ 8 อันหมายความว่า จำนวน 14 พยางค์ในหนึ่งบาทนั้นจะอ่านแยกเป็นสองวรรค คือวรรคแรก 8 พยางค์ และวรรคหลัง 6 พยางค์ซึ่งตรงกับการแบ่งวรรควสันตติลกฉันท์ของไทย

กวีนิพนธ์ 50 บทในเจารปัญจาศิกาแสดงให้เห็นชัดเจนว่า ผู้ประพันธ์มีความเชี่ยวชาญในฉันทลักษณ์เป็นอย่างดี ทุกบทถูกต้องตามระเบียบฉันทลักษณ์อย่างไม่เคลื่อนคลาด

---

[8] **Ibid.**, pp. 07-108.

[9] Sures Chandra Banerji, **A Companion to Sanskrit Literature** (Delhi: Motilal Banarsidass, 1971), p. 27.

[10] **Ibid.**

[11] ฉันท์ประเภทวฤตตะหรือที่ตำราฉันท์ไทยเรียกว่า วรรณพฤติ ได้แก่ฉันท์ที่กำหนดด้วยจำนวนพยางค์ (อักษร) ในแต่ละบาท ในภาษาสันสกฤตพยางค์มีสองลักษณะคือ พยางค์ลฆุ (เบา) ได้แก่พยางค์ที่ประสมด้วยสระเสียงสั้น ในแผนผังจะใช้ U เป็นสัญลักษณ์ และพยางค์คุรุ (หนัก) ได้แก่พยางค์ที่ประสมด้วยสระเสียงยาว หรือสระเสียงสั้นที่มีอนุสวาระ (anusvâra) วิสรรค (visarga) หรือพยัญชนะซ้อนตามมา ในแผนผังใช้ - เป็นสัญลักษณ์ (Kale 1977 : 1, 3)

[12] วสันตดิลกของไทยถือว่าบทหนึ่งมีเพียงสองบาทเท่านั้น แต่เมื่อแต่งก็นิยมแต่งไม่น้อยกว่าสองบทเพราะจะได้มีสัมผัสระหว่างบทด้วย

[13] พยางค์สุดท้ายอนุโลมให้เป็นคุรุหรือลฆุก็ได้

ลีลาการแต่ง

เจารปัญจาศิกาของพิลหณะเป็นกวีนิพนธ์ที่พรรณนาความงามของหญิงผู้เป็นที่รัก ตลอดจนความรักอันร้อนแรง อารมณ์ความรู้สึก และเหตุการณ์ที่ประทับอยู่ในความทรงจำ ด้วยภาษาที่ไพเราะ อ่อนหวาน และกระจ่างชัดเจน **รีติ** หรือลีลาการแต่งของพิลหณะจัดเป็นลีลาการแต่งแบบ **ไวทรรภี**[14] คือใช้คำที่มีเสียงนุ่มนวล ไพเราะ ราบรื่น และเสียงของคำประสานกลมกลืนกันอย่างสม่ำเสมอ ความหมายของคำทุกคำกระจ่างชัดเจนและคำสมาสยาว ๆ มีน้อย การตกแต่งคำให้ไพเราะ งดงาม มีความหมายลึกซึ้งกินใจที่เรียกว่า **อลังการ** นั้นปรากฏในเจารปัญจาศิกาทั้งสองประเภท คือทั้งศัพทาลังการและอรรถาลังการ แต่ไม่มากชนิดนัก

1. **ศัพทาลังการ** อลังการด้านเสียงหรือคำ ศัพทาลังการของพิลหณะเป็นแบบ อนุปราส (anuprâsa) คือการเล่นสัมผัสอักษรด้วยการซ้ำเสียงพยัญชนะหรือซ้ำคำในตำแหน่งต่าง ๆ ของบทประพันธ์ อนุปราสที่ปรากฏในเจารปัญจาศิกามี 3 ชนิด คือ

ก. **วฤตตยนุปราส** (vṛttyanuprâsa) การซ้ำเสียงพยัญชนะเดี่ยวหลายครั้งในตำแหน่งต่าง ๆ ของบทประพันธ์[15] เช่นกวีนิพนธ์บทที่ 9

อทฺยาปิ ตามฺ นิฐฺวเน มธุทิคฺธมฺคฺธ-
ลีฒาธรามฺ กฺษตนุมฺ จปลายตากฺษีมฺ
กาศฺมีรปงฺกมฤคนาภิกฤตางฺครามฺ
กรฺปูรปูคปริปูรฺณมุขีมฺ สฺมรามิ

ในกวีนิพนธ์บทนี้ มีการซ้ำเสียงพยัญชนะ **ป** และ **ม** 7 ครั้ง **ร** 6 ครั้ง **ก** และ **ธ** 5 ครั้ง **ค ต** และ **น** 4 ครั้ง

---

[14] **รีติ (rîti)** ในทฤษฎีการประพันธ์สันสกฤตมีสามประเภทคือ

1. **ไวทรรภี** (vâidarbhî) เป็นลีลาการแต่งของกวีที่อาศัยอยู่ในแคว้นไวทรรภะ กวีกลุ่มนี้นิยมคำประพันธ์ที่มีเสียงไพเราะ ใช้คำสมาสน้อย และประกอบด้วยคุณทั้ง 10 คือ เศลษะ (slesa) ความกระชับของเสียง ประสาทะ (prasâda) ความกระจ่างชัดเจนของคำ สมตา (samatâ) ความกลมกลืนของเสียง มาธุรยะ (mâdhurya) ความไพเราะอ่อนหวานของคำ สุกุมารตา (sukumâratâ) ความแผ่วเบาและนุ่มนวลของเสียง อรรถวยักติ (arthavyakti) ความสมบูรณ์ของความหมาย อุทารตวะ (udâratva) ความสูงส่งของเนื้อหา โอชัส (ojas) ความมีพลังของความหมาย กานติ (kânti) ความสง่างามของคำและสมาธิ (samâdhi) ความหมายแฝงที่ก่อให้เกิดการตีความต่าง ๆ (Warder 1972: 94-95)

2. **เคาฑี** (gâudî) เป็นลีลาการแต่งของกวีที่อาศัยอยู่ในแคว้นเคาฑะ กวีกลุ่มนี้นิยมคำที่มีเสียงหนัก คำสมาสยาว ๆ และประกอบด้วยคุณสองประการ คือ กานติกับโอชัส (Keith 1973: 381)

3. **ปัญจาลี** (pañcrâlî) เป็นลีลาการแต่งของกวีที่อาศัยในแคว้นปัญจาละ กวีกลุ่มนี้นิยมคำที่มีทั้งเสียงหนักและเสียงเบาใช้คำสมาสสั้น ๆ และประกอบด้วยคุณสองประการ คือ มาธุรยะกับสุกุมารตา (Keith 1973: 381)

[15] Mammata, **Kâvyaprakâśa,** Vol. III. trans, R.C. Dwivedi (Delhi: Motilal Banarsidass, 1970), p. 349.

ข. เฉกานุปราส (chekânuprâsa) การซ้ำเสียงพยัญชนะเป็นคู่ ๆ คู่ละหนึ่งครั้ง[16] เช่นกวีนิพนธ์บทที่ 48

อทฺยาปิ ตตฺสุรตเกลินิรสฺตรยุทฺธํ
พนฺโธปพนฺโธปตโนตฺถิตศูนฺยหสฺตมฺ
ทนฺเตาษฺฐปีฑนนขกฺษตร**กฺตสิกฺตํ**
ตสฺยาः สฺมรามิ รติพนฺธุรนิษฺฐุรตฺวมฺ

ในกวีนิพนธ์บทนี้ มีการซ้ำเสียงพยัญชนะซ้อน **นฺธ** กับ **นฺธ** ในบาทที่ 2 และ **กฺต** กับ **กฺต** ในบาทที่ 3

ค. ลาฏานุปราส (lâṭânuprâsa) การซ้ำคำที่มีความหมายเดียวกัน แต่นำไปใช้ในที่ต่างกัน[17] เช่น กวีนิพนธ์บทที่ 28

อทฺยาปิ ตามฺ คมนมิตฺยุทิตํ มทียं
ศฺรุโตฺวว ภีรุหริณีมิว จญฺจลาก฻**ษีมฺ**
วาจสฺขลทฺวิคลทศฺรุชลากุลา**กฺษีมฺ**
สंจินฺตยามิ ศูรฺโคกวินมฺรวกฺตฺรามฺ

ในกวีนิพนธ์บทนี้ พิลหณะเล่นสัมผัสคำ **อกฺษีมฺ** ในบาทที่ 2 กับบาทที่ 3 ซึ่งเป็นลาฏานุปราสชนิดซ้ำคำนามในต่างสมาส

เป็นที่น่าสังเกตว่า ศัพทาลังการของพิลหณะส่วนมากหรือเกือบทั้งหมดดูเหมือนเป็นไปเองเพราะเนื้อความจูงไปให้ใช้คำเช่นนั้น มากกว่าที่จะเป็นการจงใจประดิษฐ์ขึ้น กวีใช้คำเพื่อสร้างภาพให้แจ่มชัดที่สุด มิได้ตั้งใจเล่นเสียงคำเป็นพิเศษ

2. **อรรถาลังการ** อลังการด้านความหมาย พิลหณะใช้อรรถาลังการอันเป็นสำนวนเปรียบเทียบหรือสำนวนซ่อนเร้นความหมาย 3 ชนิด คือ

ก. อุปมา (upamâ) การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่ามีลักษณะคล้ายอีกสิ่งหนึ่ง โดยใช้คำเปรียบเทียบว่า เหมือน ดั่ง ดุจ ประดุจ หรือประหนึ่ง[18] เช่น

แม้กระทั่งวันนี้ ข้ากียังครุ่นคะนึงถึงนาง
ผู้ฟื้นตื่นจากนิทราแล้วร่างรุ่มร้อนเพราะความกระสันสวาท
ฉวีของนางเหลืองลอออดั่งมาลัยจำปาทอง

---

[16] **Ibid.**, p. 347.

[17] **Ibid.**, p. 351.

[18] **Ibid.**, p. 385.

พักตร์งามดุจบัวบาน และมีไรขนอ่อนทอดแนวอยู่แทบอุทร
ข้าครุ่นคะนึงถึงนางประหนึ่งคะนึงถึงความรู้
อันเสื่อมสิ้นไปเพราะความประมาทมัวเมา (1)

ข. รูปกะ (rūpaka) การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่ง โดยใช้คำเปรียบเทียบว่า เป็น หรือ คือ[19] เช่น

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนางผู้เป็นสุดที่รัก
ผู้เจ็บปวดรวดร้าวเพราะต้องศรกามเทพ
ในบรรดาหญิงงามเจ้าเสน่ห์ในโลกนี้
นางเป็นเอกในเชิงรูปทรงที่กอปรด้วยความงามทั่วทั้งสรรพางค์
และถ้าจะเปรียบกันในเชิงนาฏกรรมแห่งความรักแล้ว
นางก็คือนาฏศิลปินผู้เข้าถึงแก่นแท้ของความรักอย่างลึกซึ้งที่สุด (24)

ค. วยติเรก (vyatireka) การเปรียบเทียบสิ่งที่มีลักษณะเช่นเดียวกัน แต่ยกให้สิ่งหนึ่งเหนือกว่าอีกสิ่งหนึ่ง[20] เช่น

แม้กระทั่งวันนี้ พักตร์งามดุจเดือนเพ็ญของนางผู้เป็นสุดที่รัก
ก็ยังทำให้ใจของข้าทุกข์ทนหม่นหมองอยู่ทั้งวันและคืน
ทุก ๆ ขณะจิต ข้านึกเห็นได้แต่พักตร์นาง
อันงามยวนใจยิ่งกว่ามะลิซ้อนที่อิ่มอาบด้วยน้ำอมฤต (32)

ในอรรถาลังการสามชนิดนี้ พิลหณะใช้อุปมามากที่สุด เพราะกวีนิพนธ์ส่วนมากในเจารปัญจาศิกาเป็นบทพรรณนารูปลักษณ์ ท่วงทีกิริยา การแต่งกาย อารมณ์ความรู้สึก และบุคลิกลักษณะเฉพาะตนของเจ้าหญิง ในด้านความงามและชาติตระกูลอันสูงส่ง พิลหณะเปรียบนางเป็นราชหงส์ในบึงบัวแห่งความรัก

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ในยามอุษาสาง ขณะตื่นจากการร่วมรสเสน่หา
นางผู้ประหนึ่งราชหงส์ในบึงบัวแห่งความรัก
จะก้มพักตร์ลงด้วยความขวยเขิน
และเนตรเรียวยาวดุจดวงดาวที่ส่องแสงระยิบระยับ
จะเหลือบแลไปมามิรู้หยุดหย่อน (5)

ในด้านความชำนาญในเชิงรัก พิลหณะเปรียบนางเป็นนาฏศิลปินผู้แสดงบทรักได้อย่างยอดเยี่ยมที่สุด (กวีนิพนธ์บทที่ 24) และเฉพาะความเปรียบเกี่ยวกับกามกรีฑานั้น พิลหณะให้อุปมาไว้เป็นสองประการ คือ

---

[19] **Ibid.**, p. 405.

[20] **Ibid.**, p. 433.

เป็นนาฏกรรมแห่งความรัก (กวีนิพนธ์บทที่ 24) และเป็นการสงครามที่ปราศจากอาวุธ

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึง
ความบันเทิงสุขในรสรักที่รุนแรงเร่าร้อน
กามกรีฑานั้นแท้จริงคือการยุทธที่ปราศจากอาวุธ
แต่ชุ่มด้วยเลือดจากรอยฟันที่ริมโอษฐ์และรอยเลิบที่ร่างนาง
ยามเกี่ยวกระหวัดรัดร่วมภิรมย์เสน่หา
หัตถ์นางซึ่งว่างเปล่าจึงได้แต่ยกขึ้นแล้วปล่อยเปลี้ยลง (48)

ที่น่าสังเกตคือ พิลหณะเปรียบนางกับท่าน้ำ

แม้กระทั่งวันนี้ หากว่าข้าได้บรรลุ
ถึงท่าน้ำศักดิ์สิทธิ์แห่งการร่วมรสเสน่หา
อันอบอวลด้วยกลิ่นหอมของเรณูบัวหลวง เปี่ยมปริ่มด้วยน้ำรัก
และเป็นอริต่อบาปของกามเทพอีกครั้งหนึ่งแล้วไซร้
ข้าจะยอมสละได้แม้กระทั่งชีวิต (42)

คุณค่าของกวีนิพนธ์

กวีนิพนธ์ในเจารปัญจาศิกาแสดงภาพ เหตุการณ์ และอารมณ์ความรู้สึกให้ผู้อ่านได้ประจักษ์อย่างชัดแจ้งด้วยภาษาที่ไพเราะ ราบรื่น และอ่อนหวาน พิลหณะพรรณนาภาพเจ้าหญิงผู้เป็นที่รักประหนึ่งพรรณนาถึงศิลปินที่กำลังแสดงบทบาทอยู่บนเวที ผู้อ่านสามารถมองเห็นรูปโฉมและบุคลิกลักษณะเฉพาะตน รวมทั้งได้รับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกของนางได้อย่างแจ่มชัดราวกับนางเป็นบุคคลที่มีตัวตนจริง

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ผู้มีพักตร์งามดังเดือนเพ็ญ
เกศาดกเป็นลอนลลวยปลิวสะบัดไปมา
ร่างแบบบางสะท้านด้วยอารมณ์พิศวาส
และน้อมลงด้วยน้ำหนักของสะโพกผายและทรวงอกอิ่ม
ในนาฏลีลาอันร้อนแรงแห่งการร่วมภิรมย์รักนั้น
นางเป็นฝ่ายนำ (7)

กวีนิพนธ์บางบทมีลักษณะคล้ายบทละคร กล่าวคือมีการคลี่คลายไปสู่จุดสำคัญของการกระทำและเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีความต่อเนื่องกัน

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ยามที่นางมีพักตร์บึ้งบ่งบอกความกริ้วโกรธ
และแสดงความจำนงที่จะผละจากข้าไป
แต่กระนั้น นางก็ยังยื่นโอษฐ์ให้ข้าโดยมิได้เอ่ยวาจา

และเมื่อข้าจุมพิต นางก็ร่ำกันแสง
ข้าทรุดตัวลงแทบบาทของนางพลางว่า
"ยอดรัก ข้าเป็นทาสของนาง โปรดอย่าผละจากข้าไปเลย" (36)

กวีนิพนธ์หลายบทสะท้อนให้เห็นลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของอินเดีย เช่น เครื่องขบเคี้ยว เครื่องสำอาง และเครื่องประดับของผู้หญิงในยุคสมัยของพิลหณะ

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ในยามร่วมสมภิรมย์สวาท
นางจะเลียโอษฐ์ที่ชโลมด้วยเมรัยอันหวานหอมอย่างไร้เดียงสา
ขณะขบเคี้ยวหมากพลูที่ผสมผงการบูร
เนตรเรียวยาวของนางจะชม้ายชายชำเลือง
และร่างแบบบางจะหอมกรุ่นด้วยประทิ่น
ที่ทำจากหญ้าฝรั่นผสมชะมดเชียง (9)
แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ยามอยู่ร่วมกันในที่รโหฐาน
นางเขียนขอบเนตรที่กระหายรักจนเข้มด้วยเขม่า
ประดับเกศาด้วยดอกไม้สารพันที่มีอยู่บนแผ่นดิน
ย้อมทนต์ที่สุกใสดังไข่มุกด้วยดอกคำแสด
และสอดสวมกำไลทองไว้ที่ข้อพระกร (16)

นอกจากนี้ บางบทยังสะท้อนให้เห็นคติความเชื่อของคนอินเดีย เช่นที่ว่าทองคำเป็นสิ่งมีมงคลและช่วยให้ชีวิตยืนยาว

แม้กระทั่งวันนี้ เหตุการณ์นั้นก็ยังแจ่มชัดอยู่ในใจข้า
ในราตรีหนึ่ง เจ้าหญิงกริ้วโกรธ ไม่ยอมตรัสกับข้า
และเมื่อข้าจาม นางก็ไม่ยอมเอ่ยคำอำนวยพรว่า
"ขอให้ท่านมีอายุมั่นขวัญยืนเถิด"
แต่นางได้แนบสุวรรณกรรณาภรณ์ของนางเข้ากับใบหูของข้า (11)

ในด้านการใช้อุปมาโวหาร พิลหณะมีความสามารถอย่างยอดเยี่ยมในการใช้ความเปรียบที่ลึกซึ้งและคมคาย อันทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพและเกิดอารมณ์ร่วม เช่นในบทที่พรรณนาเรือนร่างนาง และในบทที่เปรียบนางเป็นสัญลักษณ์ของความรัก

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนางอยู่ตลอดทั้งวันและคืน
ในยามที่นางตื่นบรรทม
เอวอรชรประดุจแท่นบูชาที่ตั้งร่างระหงของนางไว้

อกอวบเต่งประหนึ่งภาชนะที่เปี่ยมด้วยน้ำทิพย์
และตลอดร่างนั้นประดับด้วยสรรพอาภรณ์งามวิจิตร (46)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนางผู้เป็นสุดที่รัก
ผู้แย้มสรวลยามน้อมร่างลงเพราะน้ำหนักของปทุมถันทั้งคู่
และศอระหงงามพราวด้วยสร้อยไข่มุก
เปรียบนางประหนึ่งพวงพู่ดอกไม้งามเรืองรอง
ที่กามเทพทรงนำไปประดับไว้บนยอดเขามันทร
อันเป็นสถานแห่งกามกรีฑาของพระองค์ (20)

ในบทที่พรรณนาอารมณ์ความรู้สึกขณะอยู่ร่วมและขณะพรากจากนางนั้น พิลหณะใช้ความเปรียบที่ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของเขาได้เป็นอย่างดี

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ผู้ประหนึ่งยาพิษในยามพรากจากกันแม้เพียงชั่วขณะเดียว
และประหนึ่งน้ำอมฤตที่ไหลหลั่งชโลมให้ชุ่มชื่น
ในยามได้อยู่ร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง
นางผู้มีทนต์งาม มีเกศาดกดำสลวย
เป็นผู้ขจัดความร้อนรุ่มอันเกิดจากความรัก
และผดุงชีวิตข้าให้ดำรงอยู่ชั่วกัลปาวสาน (10)

ในด้านรสของกวีนิพนธ์ เจารปัญจาศิกาเป็นกวีนิพนธ์ที่แสดงศฤงคารรสหรือรสรักได้อย่างซาบซึ้งน่าประทับใจ การพรรณนาของพิลหณะก่อให้เกิดบรรยากาศที่เต็มไปด้วยอารมณ์ความรู้สึกอันเข้มข้น จนกระทั่งผู้อ่านมีอารมณ์ร่วมในประสบการณ์ของเขา

แม้กระทั่งวันนี้ ดวงพักตร์งามปลั่งดั่งดวงเดือนที่สุกสกาวในฤดูใบไม้ร่วง
ก็ยังอาจดึงดูดแม้กระทั่งใจของพระมุนีให้หลงใหล
แล้วใจของข้าเล่า จะมิถูกดึงดูดมากกว่าสักเพียงไหน
แม้หากว่า บัดนี้ ข้าได้อยู่ใกล้ดวงพักตร์ที่อาบอิ่มด้วยน้ำอมฤตแล้วไซร้
ข้าจะจุมพิตอย่างดูดดื่มและจะไม่ปล่อยให้คลาดคลาไปเลย (41)

การพรรณนาความรู้สึกที่เคร้าสร้อย รวดร้าว และโหยหา ในขณะที่ต้องจำพรากจากกันทั้งรักนั้น ทำให้ผู้อ่านเกิดกรุณรสหรือรสสงสารในความโศกเศร้าของกวี เพราะสิ่งสำคัญที่กวีพรรณนาถึงนั้น คืออารมณ์รักอันเป็นสากลสำหรับมนุษย์ทุกคนในโลก ไม่ว่ากาลเวลาจะผ่านไปนานเท่าใด

แม้กระทั่งวันนี้ หากว่าข้าได้เห็นนางผู้เป็นสุดที่รักอีกสักครั้งในยามย่ำสนธยา
ขอเพียงได้เห็นนางผู้มีเนตรงามประหนึ่งตาลูกกวางน้อย
และมีปทุมถันตึงเต่งเปล่งปลั่งราวกับเปี่ยมด้วยน้ำทิพย์เท่านั้น
ข้าจะยอมสละสุขทุกสิ่งสิ้น
ไม่ว่าจะเป็นทิพสุข วิมุติสุข หรือราชสุขก็ตาม (23)

แม้กระทั่งวันนี้ ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม
ข้าก็ไม่สามารถจะทนต่อการจำพรากจากนางผู้เป็นยอดรักยอดเสน่หาได้เลย
ดังนั้น ข้าจึงขอวิงวอนท่านทั้งหลาย
ขอได้โปรดปลิดชีวิตข้าโดยเร็วเถิด
เพราะความตายเท่านั้นที่อาจจะทำให้ความทุกข์ของข้าสิ้นสุดลงได้ (49)

เจารปัญจาศิกา (ฉบับภาคเหนือ)

อทฺยาปิ ตาํ กนกจมฺปกทามเคารึมฺ
ผุลฺลารวินฺทวทนาํ ตนุโรมราชึมฺ
สุปฺโตตฺถิตาํ มทนวิหฺวลลาลสางฺคึมฺ
วิทฺยาํ ปฺรมาทคลิตามิว จินฺตยามิ (1)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังครุ่นคะนึงถึงนาง
ผู้ฟื้นตื่นจากนิทราแล้วร่างรุ่มร้อนเพราะความกระสันสวาท
ฉวีนางเหลืองลอออั่งมาลัยจำปาทอง
พักตร์งามดุจบัวบานและมีไรขนอ่อนทอดแนวอยู่แทบอุทร
ข้าครุ่นคะนึงถึงนางประหนึ่งคะนึงถึงความรู้
อันเลื่อมสิ้นไป เพราะความประมาทมัวเมา

อทฺยาปิ ตาํ คตึมฺขึมฺ นวเยาวนาฒฺยาํ
ปีนสฺตนีมฺ ปุนรหั ยทิ เคารกานฺตึมฺ
ปศฺยามิ มนฺมถคราหลปีฑิตางฺคึมฺ
คาตฺราณิ สมฺปฺรติ กโรมิ สุคีตลานิ (2)

แม้กระทั่งวันนี้ หากว่าข้าได้เห็นนางอีกสักครั้ง
นางผู้มีพักตร์ดั่งดวงเดือน มีความเปล่งปลั่งแห่งวัยแรกรุ่นดรุณี
มีทรวงอกเต่งตึง ฉวีเป็นสีชมพูระเรื่อด้วยแรงปรารถนา
และร่างแปลบร้าวเพราะต้องศรไฟของกามเทพแล้วไซร้
ข้าย่อมจะทำให้ร่างของนางค่อยคลายความรุ่มร้อนลงได้

อทฺยาปิ ตำ ยทิ ปุนะ กมลายตากฺษีมฺ
ปศฺยามิ ปีวรปโยธรภารขินนามฺ
ส้ปีฑย พาหฺยุคเลน ปิพามิ วกฺตฺร-
มฺนมตฺตวนฺมธุกระ กมล์ ยเถษฏมฺ (3)

แม้กระทั่งวันนี้ หากว่าข้าได้เห็นนางอีกสักครั้ง
นางผู้มีเนตรเรียวยาวดุจกลีบบัว
และร่างน้อมลงเพราะล้าด้วยน้ำหนักของปทุมถันที่อวบอัดครัดเคร่งเต่งตึงแล้ว
ข้าจะโอบกระหวัดรัดนางไว้ในอ้อมแขน
และจะดื่มรสจากริมฝีปากนางอย่างคลั่งไคล้
ราวผึ้งหลงเคล้าเกสรบัวหลวงด้วยใจปรารถนา ฉะนั้น

อทฺยาปิ ตำ นิธุวเน กุลมนิะ สหางฺคี
มาปาณฺฑุคณฺฑปติตาลกกุนฺตลาลีมฺ
ปรจฺฉนฺนปาปกฤตมรฺตริวาวหนฺตีมฺ
กนฺถาวสกฺตมถฺพาหฺลตำ สมรามิ (4)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ในยามที่เราร่วมภิรมย์เสน่หา
ร่างของนางจะอ่อนเปลี้ยเพราะความเหนื่อยหน่าย
แขนอ่อนระทวยดังเครือวัลย์จะโอบกระหวัดรัดคอของข้าไว้
และแพผมเป็นลอนสลวยจะเลื่อยลงมาแนบแก้มเผือด
ราวกับจงใจจะเร้นบาปที่ลอบทำแล้วนั้นไว้ภายใน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อทฺยาปิ ตาํ สุรตชาครฆูรฺณมาน-
ติรฺยคฺวลตฺตรลตารกทีรฺฆเนตฺรามฺ
ศฤงฺคารสารกมลากรราชหํสีมฺ
วรีฑาวินมฺรวทนามุษสิ สฺมรามิ (5)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ในยามอุษาสาง ขณะตื่นจากการร่วมรสเสน่หา
นางผู้ประหนึ่งราชหงส์ในบึงบัวแห่งความรัก
จะก้มพักตร์ลงด้วยความขวยเขิน
และเนตรเรียวยาวดุจดวงดาวที่ส่องแสงระยิบระยับ
จะเหลือบแลไปมามิรู้หยุดหย่อน

อทฺยาปิ ตาํ ยทิ ปุนะ ศฺรวณายตากฺษีมฺ
ปศฺยามิ ทีรฺฆวิรหชฺวริตางฺคยษฺฏิมฺ
องฺไครหํ สมุปคุหฺย ตโต'ปิ คาฆํ
โนนฺมีลยามิ นยเน น จ ตาํ ตฺยชามิ (6)

แม้กระทั่งวันนี้ หากว่าข้าได้เห็นนางอีกสักครั้ง
นางผู้มีเนตรเรียวยาวจรดกรรณ
และร่างแบบบางร้อนรุ่มเพราะเหตุที่จำพรากจากกันเป็นเวลานานแล้วไซร้
ข้าจะสวมสอดกอดรัดนางไว้อย่างแนบแน่น
ข้าจะไม่ลืมตาขึ้นและจะไม่ยอมผละห่างจากนางเลย

อทฺยาปิ ตาํ สุรตตาณฺฑวสูตฺรธารีมฺ
ปูรฺเณนฺทุสุนฺทรมุขีมฺ มทวิหฺวลางฺคีมฺ
ตนฺวีมฺ วิศาลชฆนสฺตนภารนมฺราํ
วฺยาโลลกุนฺตลกลาปวตีมฺ สฺมรามิ (7)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ผู้มีพักตร์งามดั่งเดือนเพ็ญ
เกศาดกดำเป็นลอนสลวยปลิวสะบัดไปมา
ร่างแบบบางสะท้านด้วยอารมณ์พิศวาส
และน้อมลงด้วยน้ำหนักของสะโพกผายและทรวงอกอิ่ม
ในนาฏลีลาอันร้อนแรงแห่งการร่วมภิรมย์รักนั้น
นางเป็นฝ่ายนำ

อทฺยาปิ ตำ มสฤณจนฺทนปงฺกมิศฺร-
กสฺตูริกาปริมโลตฺถวิสรฺปิคนฺธามฺ
อนฺโยนฺยจณฺจุปุฏจุมฺพนลคฺนปกฺษฺม-
ยุกฺมาภิรามนยนำ ศเย สมรามิ (8)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ในยามเอนองค์อยู่บนบรรจถรณ์
นางร่ำเพยกลิ่นละมุนละไมของเครื่องหอม
ที่ทำจากชะมดเชียงผสมกับไม้จันทน์
เนตรงามทั้งคู่ประดับด้วยขนตาที่เรียงเส้นแนบชิด
และงอนงามดุจจะงอยปากนกที่หุบสนิท

อทฺยาปิ ตำ นิธุวเน มธุทิคฺธมุคฺธ-
ลีมาธรำ กฤษตนุ๋ จปลายตากฺษีมฺ
กาศฺมีรปงฺกมฤคนาภิกฤตางฺคราคำ
กรฺปูรปูคปริปูรณมุขีมฺ สมรามิ (9)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ในยามร่วมสมภิรมย์สวาท
นางจะเลียโอษฐ์ที่ชโลมด้วยเมรัยอันหวานหอมอย่างไร้เดียงสา
ขณะขบเคี้ยวหมากพลูที่ผสมผงการบูร
เนตรเรียวยาวของนางจะชม้ายชายชำเลือง
และร่างแบบบางจะหอมกรุ่นด้วยประทิ่นที่ทำจากหญ้าฝรั่นผสมชะมดเชียง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อทฺยาปิ ตตฺกนกเคารกฺตางฺคราคำ
ปฺรเสฺวทพินฺทุวิตตำ วทนำ ปฺริยายาะ
อนฺเต สฺมรามิ รติเขทวิโลลเนตฺรำ
ราหูปราคปริมุกฺตมิเวนฺทุพิมฺพมฺ (10)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงวงพักตร์ของนางผู้เป็นสุดที่รัก
ในยามอวสานแห่งการร่วมภิรมย์
วงพักตร์ของนางที่ลูบไล้ด้วยแป้งหอมเจือหญ้าฝรั่นพราวด้วยหยดเหงื่อ
และดวงเนตรก็อ่อนโรย
ราวจันทรพิมพ์ที่เพิ่งคลายจากคราส ฉะนั้น

อทฺยาปิ ตนฺมนสิ สำปฺรติ วรฺตเต เม
ราเตฺรา มยิ กฺษุตวติ กฺษิติปาลปุตฺรฺยา
ชีเวติ มงฺคลวจะ ปริหฺฤตฺย โกปาตฺ-
กรฺเณ กฤตำ กนกปตฺตรมนาลปนฺตฺยา (11)

แม้กระทั่งวันนี้ เหตุการณ์นั้นก็ยังแจ่มชัดอยู่ในใจข้า
ในราตรีหนึ่ง เจ้าหญิงกริ้วโกรธ ไม่ยอมตรัสกับข้า
และเมื่อข้าจาม นางก็ไม่ยอมเอ่ยคำอำนวยพรว่า
"ขอให้ท่านมีอายุมั่นขวัญยืนเถิด"
แต่นางได้แนบสุวรรณกรรณาภรณ์ของนางเข้ากับใบหูของข้า

อทฺยาปิ ตตฺกนกกุณฺฑลมณฺฑิตคณฺฑ-
มาสฺยำ สฺมรามิ วิปรีตรตาภิโยเค
อานฺโทนลศฺรมชลสฺผุฏสานฺทฺรพินฺทุ-
มุกฺตาผลปฺรกรวิจฺฉุริตำ ปฺริยายาะ (12)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงพักตร์ของนางผู้เป็นสุดที่รัก
ยามเริงร่วมภิรมย์เสน่หาในท่าเยี่ยงชายนั้น
กายนางจะโยกเยื้องเป็นจังหวะ

ปรางนางจะเสียดสีกับกุณฑลทอง
และพักตร์นางราวประโปรยด้วยกองไข่มุก
อันได้แก่หยดเหงื่อที่พรูพราว

อทฺยาปิ ตตฺปุรณยภงฺคุรทฤษฏิปาตๆ
ตสฺยาะ สฺมรามิ รติวิภฺรมคาตฺรภงฺคมฺ
วสฺตฺราญฺจลสฺขลนจารุปโยธรานฺตๆ
ทนฺตจฺฉทๆ ทศนขณฺฑนมณฺฑนๆ จ(13)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึง
อาการชายชำเลืองอย่างแสนกลของนางที่ส่อแววปรารถนาในรัก
นางนอนเหยียดองค์ด้วยทีท่ายวนเสน่ห์
ยอดปทุมถันอันงดงามเบียงพ้นริมพระภูษา
และโอษฐ์มีรอยฟันของข้าขบประทับอยู่

อทฺยาปฺยโศกนวปลฺลวรกฺตหสฺตๆ
มุกฺตาผลปฺรจยจุมฺพิตจารุกาคฺรามฺ
อนฺตะสฺมิโตจฺฉวสิตปาณฺฑุรคณฺฑภิตฺติมฺ
ตๆ วลฺลภามลลหิสฺตคติมฺ สฺมรามิ (14)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนางผู้เป็นสุดที่รัก
หัตถ์นางแดงเรื่อราวใบอโศกอ่อน
สร้อยไข่มุกเคลียเคล้าเล้าโลมอยู่ที่ยอดปทุมถัน
กระพุ้งแก้มขาวนวลเต่งนูนขึ้นด้วยการอมยิ้ม
และลีลายุรยาตรระทวยดุจอาการเยื้องย่างของหงส์ที่โรยแรง

อทฺยาปิ ตตฺกนกเรณุมโนรุเทเศ
นฺยสฺตๆ สฺมรามิ นขรกฺษตลกฺษมๆ ตสฺยาะ
อากฤษฺตเหมรุจิรามฺพรมุตฺถิตายาะ
ลชฺชาวศาตฺกรธฤตๆ จ ตโต วฺรชนฺตฺยาะ (15)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึง
รอยเล็บที่ข้ากดประทับไว้ตรงอูรุอวบอันเป็นนวลละอองด้วยผงจันทน์
และเมื่อข้ารั้งภูษาทองงามวิจิตรไว้ขณะที่นางลุกขึ้น
นางได้ใช้หัตถ์ปิดรอยเล็บนั้นด้วยความขวยเขิน
ขณะดึงชายภูษากลับคืน

อทฺยาปิ ตำ วิธฤตกชฺชลโลลเนตฺรำ
ปฤถฺวีปฺรภูตกุสุมากุลเกศปาศามฺ
สินฺทูรสลิลเมากฺติกทนฺตกานฺติ-
มาพทฺธเหมกฏกำ รหสิ สฺมรามิ (16)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ยามอยู่ร่วมกันในที่รโหฐาน
นางเขียนขอบเนตรที่กระหายรักจนเข้มด้วยเขม่า
ประดับเกศาด้วยดอกไม้สารพันที่มีอยู่บนแผ่นดิน
ย้อมทนต์ที่สุกใสดังไข่มุกด้วยดอกคำแสด
และสวดสวมกำไลทองไว้ที่ข้อพระกร

อทฺยาปิ ตำ คลิตพนฺธนเกศปาศำ
สฺรสฺตสฺรชं สฺมิตสุธามธุราธเราษฺฐีมฺ
ปีโนนฺนตสฺตนยุโคปริจารุจุมฺพน-
มฺฤตาวลีมฺ รหสิ โลลทฤศ์ สฺมรามิ (17)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ยามอยู่ร่วมกันในที่รโหฐาน
นางปลดสร้อยรัดเกศาและเปลื้องมาลัยที่สวมเศียรออก
โอษฐ์หวานด้วยน้ำอมฤตแห่งรอยยิ้ม
สร้อยไข่มุกเคลียเคล้าปทุมถันอันอวบอัดครัดเคร่ง
และเนตรเยิ้มด้วยแรงปรารถนา

อทฺยาปิ ตาํ ธวลเวศฺมนิ รตฺนทีป-
มลามยูขปฏฺไลรฺทลิตานฺธกาเร
ปฺราปฺโต'ทฺย เม รหสิ สมฺขทรฺศนารฺเถ
ลขฺชาภยารฺตนยนามนุจินฺตยามิ (18)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังคะนึงถึงนาง
ยามประทับอยู่ในตำหนักขาวซึ่งความมืดถูกขจัดให้สิ้นไป
ด้วยแสงสว่างไสวจากอัจกลับแก้วอันเรียงรายนั้น
เนตรนางที่มีแววหวั่นด้วยความอายและความขลาด
พ่างเพียงจะเอ่ยว่า "เขามาวันนี้เพราะปรารถนา
ที่จะลอบมาพบหน้าฉันตามลำพังสองต่อสอง"

อทฺยาปิ ตาํ วิรหวหฺนินีปิฑิตางฺคีมฺ
ตนฺวีมฺ กุรงฺคนยนำ สุรไตกปาตฺรีมฺ
นานาวิจิตฺรกฤตมณฺฑนมาวหนฺตีมฺ
ตาำ ราชหำสคมนาำ สุทตีมฺ สฺมรามิ (19)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ผู้มีร่างบางระหงร้อนร้าวเพราะไฟแห่งการพลัดพรากรุมเผา
นางมีทนต์งาม เนตรงามประหนึ่งตาลูกกวางน้อย
สวมเครื่องประดับล้วนหลากสีงามวิจิตร
มีลีลายุรยาตรดุจอาการเยื้องย่างของราชหงส์
และเป็นจอมนางผู้ประมวลสรรพศิลปะในกระบวนกามกรีฑาไว้แต่ผู้เดียว

อทฺยาปิ ตาำ วหสิตาำ กุจภารนมฺราำ
มุกฺตากลาปธวลีกฤตกณฺฐเทศามฺ
ตตฺเกลิมนฺทรคิเรา กุสุมายุธสฺย
กานฺตาำ สฺมราปิ รุจิโรชฺชวลปุษฺปเกตุมฺ (20)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนางผู้เป็นสุดที่รัก
ผู้แย้มสรวลยามน้อมร่างลงเพราะน้ำหนักของปทุมถันทั้งคู่
และศอระหงงามพราวด้วยสร้อยไข่มุก
เปรียบนางประหนึ่งพวงพู่ดอกไม้งามเรืองรอง
ที่กามเทพทรงนำไปประดับไว้บนยอดเขามันทร
อันเป็นสถานแห่งกามกรีฑาของพระองค์

อทฺยาปิ จาฏุศตทุรฺลลิโตจิตารฺถำ
ตสฺยาะ สฺมรามิ สุรตกฺลมวิหฺวลายาะ
อวฺยกฺตนิสฺวนิตกาตรกฺฤยมาน-
สำกีรฺณวรฺณรุจิรำ วจนำ ปฺริยายาะ (21)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงถ้อยคำของนางผู้เป็นสุดที่รัก
ในยามงวยงงโรยแรงหลังร่วมอภิรมย์
ดูราวนางจะหน่ายต่อสารพันคำเยินยอ
จนคำที่นางเอ่ยเอื้อนออกมาด้วยเสียงไพเราะรื่นหู
อ้อมแอ้มคล้ายอึกอักด้วยความประหม่า
ไม่ปล่อยความหมายที่น่าชื่นใจให้ออกมาชัดเจน

อทฺยาปิ ตำ สุรตมูรฺฉนนิมีลิตากฺษีมฺ
สุรสฺตางฺคยษฺฏิคลิตำศุกเกศภารามฺ
คฤงฺคารวาริรุหกานนราชหำสีมฺ
ชนฺมานฺตเร'ปิ นิธเน 'ปฺยนุจินฺตยามิ (22)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังคะนึงถึงนาง
หลังการร่วมรสเสน่หา นางหลับเนตรพริ้มแต่เปลือกเนตรขยิบนิด ๆ
ยามทอดร่างระทวย เกศาสยายยุ่ง ภูษาภรณ์หลุดรุ่ย
เปรียบประหนึ่งนางพญาหงส์ที่ซบซ่อนอยู่กลางกอบัวแห่งความรักที่บานสะพรั่ง
แม้ในยามที่จะสิ้นชีวิต หรือแม้ในชาติหน้าก็ตาม
ข้าจะคะนึงถึงนางเสมอไป

อทฺยาปิ ตาํ ปฺรณยินีมฺ มฤคศาวกากฺษีมฺ
ปียูษปูรฺณกุจกุมฺภยุคาํ วหนฺตีมฺ
ปศฺยามฺยหาํ ยทิ ปุนรฺทิวสาวสาเน
สวรฺคาปวรฺคนรราชสุขํ ตฺยชามิ (23)

แม้กระทั่งวันนี้ หากว่าข้าได้เห็นนางผู้เป็นสุดที่รักอีกสักครั้งในยามย่ำสนธยา
ขอเพียงได้เห็นนางผู้มีเนตรงามประหนึ่งตาลูกกวางน้อย
และมีปทุมถันตึงเต่งเปล่งปลั่งราวกับเปี่ยมด้วยน้ำทิพย์เท่านั้น
ข้าจะยอมสละสุขทุกสิ่งสิ้น
ไม่ว่าจะเป็นทิพสุข วิมุติสุข หรือราชสุขก็ตาม

อทฺยาปิ ตาํ กฺษิติตเล วรกามินีนาํ
สรฺวางฺคสุนฺทรตยา ปฺรถไมกเรขามฺ
คฤงฺคารนาฏกรโสตฺตมรตฺนปาตฺรีมฺ
กานฺตาํ สฺมรามิ กุสุมายุธพาณชินฺนามฺ (24)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนางผู้เป็นสุดที่รัก
ผู้เจ็บปวดรวดร้าวเพราะต้องศรกามเทพ
ในบรรดาหญิงงามเจ้าเสน่ห์ในโลกนี้
นางเป็นเอกในเชิงรูปทรงที่กอปรด้วยความงามทั่วทั้งสรรพางค์
และถ้าจะเปรียบกันในเชิงนาฏกรรมแห่งความรักแล้ว
นางก็คือนาฏศิลปินผู้เข้าถึงแก่นแท้ของความรักอย่างลึกซึ้งที่สุด

อทฺยาปิ ตาํ สฺมิตปิตวสฺตรมิวางฺคลคฺนาํ
เปฺราฒปฺรตาปมหนานลตปฺตเหาม
พาลามนาถศรณามนุกมฺปนียาํ
ปฺราณาธิกาํ กฺษณมหํ น หิ วิสฺมรามิ (25)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังไม่ลืมนางแม้เพียงชั่วขณะเดียว
ในยามที่นางร้อนรุ่มเพราะไฟแห่งความรักอันทรงมหิทธานุภาพนั้น

ร่างนางแนบชิดกับร่างข้าเสมือนหนึ่งเสื้อผ้าที่เปียกชุ่ม
นางผู้แรกรุ่นดรุณี ผู้เป็นที่รักยิ่งชีวิต
บัดนี้ น่าเวทนายิ่งนัก เพราะนางปราศจากผู้พิทักษ์ปกป้อง

อทฺยาปิ ตาํ ปฺรถมโต วรสุนฺทรีณาํ
เสฺนไหกปาตฺรฆฏิตามวนีศปุตฺรีมฺ
หํโห ‘ช นาม สวิโยคหุตาศนํ มาํ
โสธุมฺ น ศกฺยต อิติ ปฺรติจินฺตยามิ (26)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังคะนึงถึงนางผู้เป็นราชธิดา
ผู้เป็นเอกในบรรดาหญิงที่งามเลิศ
เสมือนว่าถูกเสกสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นที่รวมแห่งความเสน่หา
เทวดาเจ้าเอ๋ย ไม่มีใครจะทำร้ายข้าได้อีกหรอกนะ
ในเมื่อข้ากำลังถูกไฟแห่งการพลัดพรากเผาผลาญอยู่แล้ว ฉะนี้

อทฺยาปิ วิสฺมยกรีมฺ ตฺริทศานฺวิหาย
พุทฺธิรฺพลาทฺวลติ เม กิมหํ กโรมิ
ชานนฺนปิ ปฺรติมุหูรฺตมิหานฺตกาเล
กานฺเตติ วลฺลภตเรติ มเมติ ธีรา (27)

แม้กระทั่งวันนี้ เมื่อข้ารู้ว่าความตายกำลังใกล้เข้ามาทุกขณะจิต
ความคิดของข้าก็ละจากเทพเจ้าทั้งปวง
หันไปมุ่งคะนึงถึงแต่นางผู้พึงพิศวงอย่างใจจดใจจ่อ
“โอ้ยอดรัก สุดที่รัก นางผู้แสนอ่อนหวานของข้า
นี่ตัวข้าจะทำอะไรได้อีกบ้างเล่าหนอ”

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อทฺยาปิ ตาํ คมนมิตฺยุทิตํ มทียํ
ศฺรุไตฺวว ภีรุหริณีมิว จญฺจลากฺษีมฺ
วาจสฺขลทฺวิคลทศฺรุชลากุลากฺษีมฺ
สํจินฺตยามิ คุรุโศกวินมฺรวกฺตฺรามฺ (28)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังคะนึงถึงนาง
ในยามที่นางได้ยินเขาประกาศว่า ข้าจะต้องตายในไม่ช้า
นางได้ก้มพักตร์ลงด้วยความโศกศัลย์
เนตรที่ไหวหวั่นราวดานางกวางที่ตื่นตระหนก
ก็เปี่ยมปริ่มด้วยหยาดน้ำตา
และเสียงของนางเล่าก็ทั้งสั่นสะท้านและแหบเครือ

อทฺยาปิ ตตฺสุนิปุณํ ยตตา มยาปิ
ทฤษฺวา น ยตฺสทฤศโต วทนํ กทาจิตฺ
เสาทรฺยนิรฺชิตรติทฺวิชราชกานฺติ
กานฺตมหาติวิมลตฺวมหาคฺเณน (29)

แม้กระทั่งวันนี้ แม้ว่าจะพยายามสักเพียงใด
ข้าก็ไม่เคยมองเห็นพักตร์ใดจะงามเทียมถึงพักตร์ของนางเลย
พักตร์นางนั้นงามกว่าดวงพักตร์ของนางรตี และผ่องนวลยิ่งแสงจันทร์
ด้วยคุณสมบัติที่สำคัญคือความบริสุทธิ์อย่างยอดยิ่ง
นางจึงเป็นที่รักของข้า

อทฺยาปิ ตาํ กฺษณวิโยควิโษปเมยาํ
สงฺเค ปุนรฺพหุตราํ มฤตาภิเษกาม
ตาํ ชีวธารณกริมฺ มทนาตปตฺรา-
มฺทฺวรฺตเกศนิวหาํ สุทตีมฺ สฺมรามิ (30)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ผู้ประหนึ่งยาพิษในยามพรากจากกันแม้เพียงชั่วขณะเดียว
และประหนึ่งน้ำอมฤตที่ไหลหลั่งชโลมให้ชุ่มชื่นในยามได้อยู่ร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง
นางผู้มีทนต์งาม มีเกศาดกดำสลวย
เป็นผู้ขจัดความรุ่มร้อนอันเกิดจากความรัก
และผดุงชีวิตข้าให้ดำรงอยู่ชั่วกัลปาวสาน

อทฺยาปิ วาสคฤหโต มยิ นียมาเน
ทูรวารภิษณกไรรฺยมทูตกลฺไปะ
กิมฺ กิมฺ ตยา พหุวิธาำ น กฤตำ มทรฺเถ
วกฺตุมฺ น ปารฺยต อิติ วฺยถเต มโน เม (31)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้ากียังรู้สึกสะเทือนใจด้วยความสงสัยว่า
ในขณะที่เจ้าพนักงานล้อมวังผู้ทรงพลังน่าหวาดหวั่น
คร่าตัวข้าไปจากห้องบรรทมของนางนั้น
นางไม่ได้หาทางช่วยข้าเลยหรือ
หรือแม้แต่จะช่วยพูดขอโทษก็ไม่ได้พูดทีเดียวหรือ

อทฺยาปิ เม นิศิ ทิวา หฤทยำ ทุโนติ
ปูรฺเณนฺทุสุนฺทรมุขาำ มม วลฺลภายาะ
ลาวณฺยนิรฺชิตสุธามยกุนฺทกานฺติ
ภูยะ ปุนะ ปฺรติมุหูรฺตวิโลกฺยเต ยตฺ (32)

แม้กระทั่งวันนี้ พักตร์งามดุจเดือนเพ็ญของนางผู้เป็นสุดที่รัก
ก็ยังทำให้ใจของข้าทุกข์ทนหม่นหมองอยู่ทั้งวันและคืน
ทุก ๆ ขณะจิต ข้านึกเห็นได้แต่พักตร์นาง
อันงามยวนใจยิ่งกว่ามะลิซ้อนที่อิ่มอาบด้วยน้ำอมฤต

อทฺยาปิ ตามวหิตาำ มนสาจเลน
สฺจินฺตยามิ ยุวตีมฺ มม ชีวิตาคามฺ
นานฺโยปภุกฺตนวเยาวนภารสาราำ
ขนฺมานฺตเร'ปิ มม ไสว คติรฺยถา สฺยาตฺ (33)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ปักใจคิดถึงแต่นางผู้มั่นคงแน่วแน่ในตัวข้าผู้เดียว
คุณสมบัติคือความสาวอันเปล่งปลั่งของนางนั้น
นอกจากตัวข้าแล้วไม่มีใครอื่นได้เคยลิ้มรส
นางผู้เป็นสาวรุ่นดรุณี เป็นความหวังแห่งชีวิต
แม้ในชาติหน้า ก็ขอให้ข้าได้เกิดร่วมกับนางอีกเถิด

อทฺยาปิ ตทฺวทนปงฺกชคนฺธลุพฺธ-
ภฺรามฺยทฺวิเรผจยจุมฺพิตคณฺฑเทเศ
เกศาวธูตกรปลฺลวกงฺกณานำ
กฺวาโณ'ปิ มูรฉติ มนะ สุตรำ มทียมฺ (34)

แม้กระทั่งวันนี้ เสียงวลัยหัตถ์ของนาง
ในยามที่นางไกวกรอ่อนระทวยดุจหน่อไม้อ่อนเหนือเกศา
เพื่อขับหมู่ผึ้งหลวงที่บินว่อนหมายจุมพิตปราง
ด้วยปรารถนากลิ่นหอมของวงพักตร์อันงามดุจบัวหลวงนั้น
ยังดังก้องอยู่ในมโนสำนึกของข้ามิรู้วาย

อทฺยาปิ ตำ นขปทำ สุตนมณฺฑเล ยทฺ-
ทตฺตำ มยาสฺยมธุปานวิโมหิเตน
อุทฺภินฺนโรมปุลไกรฺพหุภิะ สมนฺตาชฺ-
ชาครฺติ รกฺษติ วิโลกยติ สมรามิ (35)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ในยามที่ข้าคลั่งไคล้อยู่กับการดื่มน้ำผึ้งแสนหวานจากโอษฐ์นางนั้น
ข้าได้ประทับรอยเล็บไว้บนมณฑลถัน
ขณะนางผู้ตื่นเต้นจนกระทั่งทุกเส้นโลมาชูชันขึ้นด้วยความเสียวซ่าน
ยังเหลือบเนตรจับจ้องอย่างระวังระไว

อทฺยาปิ โรษิตมฺขี กฤตคนฺตุกามา
โนกฺตำ วจะ ปฺรติททาติ ยไทว วกฺตรมฺ
จุมฺพามิ โรทิติ ภฤศำ ปติโต 'สฺมิ ปาเท
ทาสสฺตว ปฺริยตเม ภช มำ สมรามิ (36)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ยามที่นางมีพักตร์บึ้งบ่งบอกความกริ้วโกรธ
และแสดงความจำนงที่จะผละจากข้าไป

แต่กระนั้น นางก็ยังยื่นโอษฐ์ให้ข้าโดยมิได้เอ่ยวาจา
และเมื่อข้าจุมพิต นางก็ร่ำกันแสง
ข้าทรุดตัวลงแทบบาทของนาง พลางว่า
"ยอดรัก ข้าเป็นทาสของนาง โปรดอย่าผละจากข้าไปเลย"

อทฺยาปิ ธาวติ มนะ กิมหๆ กโรมิ
สารฺธๆ สขีภิริติ วาสคฤเห สุกานฺเต
กานฺตางฺคสงฺคปริหาสวิจิตฺรนฤตฺเย
กฺรีฑาภิราม อิว ยาตุ มทียกาละ (37)

แม้กระทั่งวันนี้ ใจของข้าก็ยังแล่นไปที่ห้องบรรทมอันงามวิจิตรของนาง
ซึ่งพรั่งพร้อมด้วยความบันเทิงหลากหลาย
อาทิ การฟ้อนรำ การเล่นล้อกันอย่างสนุกสนาน
และการแนบชิดร่างนางผู้เป็นที่รัก
ข้ายังแว่วยินเสียงนางว่า
"คราวนี้ พวกเราจะเล่นอะไรกันดีหนอ"
ขอให้มรณกาลของข้าล่วงพ้นไปโดยเร็ว
เช่นเดียวกับกาลเวลาแห่งความอภิรมย์ในกามกรีฑาเถิด

อทฺยาปิ ตำ น ชลุ เวทฺมิ กิมีศปตฺนี
คาปาคตา สุรปเตรถ กฤษฺณลกฺษฺมีะ
ธาโตฺรว กิมนุ ชคตะ ปริโมหนาย
สา นิรฺมิตา ยุวติรตฺนมิทฤกฺษยา วา (38)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังไม่รู้แน่ว่า
นางเป็นชายาของพระศิวะหรือ
หรือว่าเป็นนางอัปสรผู้มาสู่โลกมนุษย์เพราะคำสาปของพระอินทร์
นางเป็นพระลักษมีชายาของพระกฤษณะหรือ
หรือว่าเป็นหญิงที่พระพรหมทรงสร้างขึ้น
ด้วยเจตนาที่จะลวงโลกให้หลงใหล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หรือเพียงแต่ทรงปรารถนาที่จะเห็น
แบบอย่างของยอดหญิงผู้งามประเสริฐกันแน่หนอ

อทฺยาปิ ตาํ ชคติ วรฺณยิตุมฺ น กศฺจิจฺ-
ฉกฺโนตุยทฤษฺฏสทฤศีมฺ ปริคฺรหํ เม
ทฤษฺฏํ ตโยะ สทฤศโยะ ขลุ เยน รูปํ
ศกฺโต ภเวทฺยทิ ส เอว นโร น จานฺยะ (39)

แม้กระทั่งวันนี้ ก็ยังไม่มีใครในผืนปัถพีที่จะสามารถคิดฝัน
และพรรณนาถึงนางของข้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือนได้
จะมีก็แต่ผู้ที่เคยเห็นความงามของสองนางผู้เลอโฉมทัดเทียมกันเท่านั้น
ส่วนคนอื่นไม่มีทางจะทำได้เลย

อทฺยาปิ ตานฺนยนกชฺชลมุชฺชวลาสฺยํ
วิศฺรานฺตกรฺณยุคลํ ปริหาสเหโตะ
ปศฺเย 'เห วรฺตฺมนิ หิ ปีนปโยธราภฺยาํ
กฺษีณํ วปุรฺยทิ วินศฺยติ เนา น โทษะ (40)

แม้กระทั่งวันนี้ ระหว่างที่กำลังเดินไป
ข้าก็ยังมองเห็นดวงพักตร์นางที่งามเปล่งปลั่ง
เนตรเรียวยาวจรดกรรณไล้ขอบด้วยเขม่า
และพร่างพราวด้วยประกายแห่งความบันเทิงสุข
หากว่าร่างงามแบบบางของนาง
แหลกสลายลงเพราะทรวงอกอันอวบอัดแล้วไซร้
ก็จะมาหาว่าเป็นความผิดของเราทั้งสองไม่ได้เลย

อทฺยาปิ นิรฺมลศรจฺฉศิเคารกานฺติ
เจโต มุเนรปิ หเรตฺกิมุตาสฺมทียมฺ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วกฺตฺรํ สุธามยมหํ ยทิ ตตฺปฺรปทฺเย
จุมฺพนฺปิพามฺยวิรตํ จฺยวเต น เยน (41)

แม้กระทั่งวันนี้ ดวงพักตร์งามปลั่งดั่งดวงเดือนที่สุกกาวในฤดูใบไม้ร่วง
ก็ยังอาจดึงดูดแม้กระทั่งใจของพระมุนีให้หลงใหล
แล้วใจของข้าเล่า จะมิถูกดึงดูดมากกว่าสักเพียงไหน
แม้หากว่า บัดนี้ ข้าได้อยู่ใกล้ดวงพักตร์ที่อาบอิ่มด้วยน้ำอมฤตแล้วไซร้
ข้าจะจุมพิตอย่างดูดดื่ม และจะไม่ปล่อยให้คลาดคลาไปเลย

อทฺยาปฺยห กมลเรณุสุคนฺธคนฺธิ
ตตฺเปฺรมวาริ มกรฺวชปาตการิ
ปฺราปฺโนมฺยหํ ยทิ ปุนะ สุรไตกตีรฺถํ
ปุราณาสฺตฺยชามิ นิยตํ ปุนราปฺติเหโตะ (42)

แม้กระทั่งวันนี้ หากว่าข้าได้บรรลุ
ถึงท่าน้ำศักดิ์สิทธิ์แห่งการร่วมรสเสน่หา
อันอบอวลด้วยกลิ่นหอมเรณูบัวหลวง เปี่ยมปริ่มด้วยน้ำรัก
และเป็นอริต่อบาปของกามเทพอีกครั้งหนึ่งแล้วไซร้
ข้าจะยอมสละได้แม้กระทั่งชีวิต

อทฺยาปิ ตชฺชคติ สุนฺทรลกฺษปูรฺเณ
อนฺยานฺยมุตฺตมคุณาธิกสฺปรปนฺเน
อนฺยาภิรปฺยุปมิตุมฺ น มยาวคจฺยํ
รูปํ ตทียมิติ เม หฤทเย วิตรฺกะ (43)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็มีความคิดอยู่ในใจว่า
ในโลกอันพรั่งพร้อมด้วยหญิงที่มีรูปลักษณ์งามตระการ
ประชันขันแข่งกันด้วยคุณสมบัติอันเลอเลิศนั้น
ข้ายังไม่สามารถนำความงามของหญิงใดมาเทียบกับนางได้เลย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อทฺยาปิ สา มม มนสฺตฏินี สหาสฺเต
โรมาญฺจวีจิวิลสทฺวิปุลสฺวภาวา
อนยตฺสุเกศรรชะ กฺษณวีกฺษณ์ มาำ
คาตฺรกฺลมฺ กถยตี ปฺริยราชหัสี (44)

แม้กระทั่งวันนี้ นางก็สิงอยู่ในใจข้าตลอดเวลา
นางฝานประหนึ่งมหานทีที่มีน้ำเปี่ยมฝั่ง
พร่างพราวด้วยระลอกคลื่นคือขนซึ่งชูชันเพราะความเสียวซ่าน
ในขณะที่ข้าสำรวจเส้นขนละเอียดอ่อนทีละเส้นนั้น
นางพญาหงส์สุดที่รักได้บอกข้าถึงความอ่อนล้าของร่างนาง

อทฺยาปิ ตาำ นฤปติเศขรราชปุตฺรีมฺ
สัปูรณเยาวนมทาลสมูรฺณเนตฺรามฺ
คนฺธรฺวยกฺษสุรกินฺนรนาคกนฺยาำ
สฺวรฺคาทโห นิปติตามิว จินฺตยามิ (45)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังคะนึงถึงนางผู้เป็นมกุฏราชกุมารี
เนตรนางโรยแรงและเหลือบแลไปมาด้วยความปรารถนาในรัก
เยี่ยงหญิงผู้อยู่ในวัยสาวสะพรั่ง
นางเป็นประดุจธิดาของคนธรรพ์ ยักษ์ เทวดา กินนร หรือนาค
ที่ละจากสรวงสวรรค์มาสู่โลกมนุษย์

อทฺยาปิ ตาำ นิชวปุะกฤตเวทิมธฺยา-
มฺตฺตุงคสัภฤตสุธาสฺตนกุมฺภยุคฺมามฺ
นานาวิจิตฺรกฤตมณฺฑนมณฺฑิตางฺคีมฺ
สุปฺโตตฺถิตาำ นิศิ ทิวา น หิ วิสฺมรามิ (46)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนางอยู่ตลอดทั้งวันและคืน
ในยามที่นางตื่นบรรทม
เอวอรชรดุประดุจแท่นบูชาที่ตั้งร่างระหงของนางไว้

อกอวบเต่งประหนึ่งภาชนะที่เปี่ยมด้วยน้ำทิพย์
และตลอดร่างนั้นประดับด้วยสรรพอาภรณ์งามวิจิตร

อทฺยาปิ ตาํ กนกกานฺติมทาลสางฺคีมฺ
วฺรีโทตฺสุกาํ นิปติตามิว เจษฺฏมานามฺ
องฺคางฺคสงฺคปริจุมฺพนภคฺนโมหาํ
ตาํ ชีวเนาษธิมิว ปฺรมทาํ สฺมรามิ (47)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึงนาง
ร่างโรยแรงของนางงามเปล่งปลั่งดั่งทองคำ
แม้นางจะมีความปรารถนา แต่ละอายไม่กล้าแสดงออกอย่างเปิดเผย
ถึงกระนั้นก็ยังส่อแสดงด้วยท่าทีให้รู้ว่า
นางได้ยอมพ่ายแพ้ต่อความปรารถนานั้น
ครั้นเมื่อร่างของเราทั้งสองแนบชิดและเมื่อได้จุมพิตกันแล้ว
ความขลาดเขลาของนางก็สิ้นไป
นางผู้มีความปรารถนานี้เปรียบได้กับสมุนไพรที่ชุบชูชีวิตข้า

อทฺยาปิ ตตฺสุรตเกลินิรสฺตรยุทฺธ
พนฺโธปพนฺโธปตโนตฺถิตศูนฺยหสฺตมฺ
ทนฺเตาษฺฐปีฑนนขกฺษตรกฺตสิกฺตๆ
ตสฺยาะ สฺมรามิ รติพนฺธุรนิษฺฐุรตฺวมฺ (48)

แม้กระทั่งวันนี้ ข้าก็ยังรำลึกถึง
ความบันเทิงสุขในรสรักที่รุนแรงเร่าร้อน
กามกรีฑานั้นแท้จริงคือการยุทธที่ปราศจากอาวุธ
แต่ชุ่มด้วยเลือดจากรอยฟันที่ริมโอษฐ์และรอยเล็บที่ร่างนาง
ยามเกี่ยวกระหวัดรัดร่วมภิรมย์เสน่หา
หัตถ์นางซึ่งว่างเปล่าจึงได้แต่ยกขึ้นแล้วปล่อยเปลี้ยลง

อทฺยาปฺยหํ วรวธูสุภคาวิโยคํ
ศกฺโนมิ นานฺยวิธินา จ กถาปิ โสฒุมฺ
ตทฺภฺราตโร มรณเมว หิ ทุะขศานฺตฺไย
วิชฺญาปยามิ ภวตสฺตฺวริตํ ลูนีหิ (49)

แม้กระทั่งวันนี้ ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม
ข้าก็ไม่สามารถจะทนต่อการจำพรากจากนางผู้เป็นยอดรักยอดเสน่หาได้เลย
ดังนั้น ข้าจึงขอวิงวอนท่านทั้งหลาย
ขอได้โปรดปลิดชีวิตข้าโดยเร็วเถิด
เพราะความตายเท่านั้นที่อาจจะทำให้ความทุกข์ของข้าสิ้นสุดลงได้

อทฺยาปิ โนชฺฌติ หระ กิล กาลกูฏ่
กูรฺโม พิภรฺติ ธรณีมฺ ขลุ ปฤษฺฐภาเค
อมฺโภนิธิรฺวหติ ทุะสหวาฑวาคฺนิ-
มงฺคีกฤตๆ สุกฤตินะ ปริปาลยนฺติ (50)

แม้กระทั่งวันนี้ พระศิวะก็ยังคงเสวยยาพิษโดยไม่หวาดระย่อเลย
พญาเต่าก็ยังแบกโลกไว้บนหลังเสมอมา
มหาสมุทรก็ยังทานไฟใต้น้ำที่แรงร้อนเกินทนอยู่ได้
เช่นเดียวกัน คนดีย่อมจะรักษาสัตย์สัญญาของตนไว้ได้ตลอดไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

Banerji, Sures Chandra. **A Companion to Sanskrit Literature.** Delhi: Motilal Banarsidass, 1971.

Bilhaṇa. **Câurapañcâśikâ.** Varanasi: The Chowkhamba Sanskrit Series Office, 1971.

Kale, M.R. **A Higher Sanskrit Grammar.** Delhi: Motilal Banarsidass, 1977.

Keith, A.B. **A History of Sanskrit Literature.** Delhi: Oxford University Press, 1973.

Mammaṭa. **Kâvyaprakâśa.** Vol. 3. Translated by R.C. Dwivedi. Delhi: Motilal Banarsidass, 1970.

Miller, Barbara Stoler. **The Câurapañcâśikâ Attributed to Bilhaṇa: Two Recensions of the Sanskrit Poem.** Doctor's Thesis, University of Pennsylvania, 1968.

Monier-Williams, Sir Monier. **A Sanskrit-English Dictionary.** London: Oxford University Press, 1970.

Warder, A.K. **Indian Kâvya Literature.** Vol. 1. Delhi: Motilal Banarsidass, 1972.

Winternitz, **M. A History of Indian Literature.** Vol. 3, Pt. 1. Translated by Subhadra Jha. 2nd ed. Delhi: Motilal Banarsidass, 1977.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย